

Література

1. Банківські операції: Підручник. — 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2002. — 476 с.
2. Банковские риски : учебное пособие / кол. авторов под ред. д-ра экон. наук, проф. О. И. Лаврушина и д-ра экон. наук, проф. Н. И. Валенцевой. — М.: КНОРУС, 2007. — 232 с.
3. Вітлінський В. В., Камінський А. Б. Моделювання банківських ризиків у трансформаційній економіці: Навчально-методичні матеріали до курсу «Математичні моделі трансформаційної економіки» / В. В. Вітлінський, А. Б. Камінський. — К.: КНЕУ, 2006. — 56 с.
4. Вовк В. Я., Хмеленко О. В. Кредитування і контроль: Навч. посіб. — К.: Знання, 2008. — 463 с.
5. Дмитренко М. Г., Потлатюк В. С. Кредитування і контроль: Навчально-методичний посібник (у схемах і коментарях)— Кондор, 2009. — 296 с.
6. Иода Е. В., Мешкова Л. Л., Болотина Е. Н. Классификация банковских рисков и их оптимизация / Под общ. ред. проф. Е. В. Иода. 2-е изд., испр., перераб. — Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2002. — 120 с.
7. Ковалев П. П. Некоторые аспекты управления рисками // Деньги и кредит. — 2006. — №1. — С. 47—51.
8. Коваленко В. В. Ризик-менеджмент в системі стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи // Вісник Української академії банківської справи. — 2010. — №1. — С. 26—31.
9. Управління банківськими ризиками: Навч. посіб. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін.; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. — К.: КНЕУ, 2007. — 600 с.

Статтю подано до редакції 15.06.11 р.

УДК: 336.7

А. П. Стрижак,
асистент,

А. С. Фоменко,
магістрант,

кафедра банківських інвестицій,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АНАЛІЗ РІВНЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто динаміку та проблеми сучасного рівня капіталізації банківської системи. Проведено аналіз діяльності комерційних банків у період фінансово-економічної кризи. Запропоновано шляхи та обґрунтовано необхідність зростання капіталізації комерційних банків.

Ключові слова: капіталізація банківської системи, адекватність капіталу, Базель III, банківська система.

В статье рассмотрена динамика и проблемы современного уровня капитализации банковской системы. Проведен анализ деятельности коммерческих банков в период финансово-экономического кризиса. Предложены пути и обоснована необходимость роста капитализации коммерческих банков.

Ключевые слова: капитализация банковской системы, адекватность капитала, Базель III, банковская система.

The article deals with the dynamics and problems of current level of capitalization of the banking system. The activity of commercial banks during the financial crisis. The ways and the necessity of increasing capitalization of commercial banks.

Keywords: capitalization of the banking system, capital adequacy, Basel III, the banking system.

Актуальність теми. Банки є центральною ланкою кредитно-фінансового механізму, що забезпечує не лише своєчасне отримання коштів суб'єктами господарювання, але й загальні темпи економічного розвитку країни. Одним із складових елементів діяльності банків є його ресурсна база, а саме банківський капітал. Високий рівень капіталізації банківської систем є ознакою стабільної держави, тому розуміння проблем пов'язаних із його ефективним формуванням і доцільним використанням є надзвичайно важливим, особливо в період фінансово-економічної нестабільності в державі. Розробка кожним банком шляхів і джерел ресурсного

забезпечення та підтримка достатнього рівня капіталу, відіграє важливу роль у функціонуванні всієї вітчизняної банківської системи, що зумовлює актуальність цього питання.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Тема формування банківського капіталу та його забезпечення, на сьогоднішній день, досить інтенсивно досліджується. Вагомий внесок у дослідження сутності банківського капіталу та його формування в Україні здійснив М. Алексеєнко, окремі аспекти щодо забезпечення фінансової стійкості банків і джерел формування капіталу знайшли висвітлення у роботах Л. Примостки, В. Гейця, О. Сугоняко.

Метою даної статті є аналіз сучасного стану банківської системи та рівня її капіталізації з урахуванням особливостей економічного розвитку країни на сучасному етапі.

Провідні фінансові центри світу значну увагу приділяють визначенню оптимального розміру банківського капіталу як для кожного окремого банку, так і для системи в цілому [1]. Достатній розмір банківського капіталу дає змогу ефективно функціонувати не лише банківській системі, але й економіці в цілому, оскільки незаперечним є той факт, що фінансова система сприяє зміцненню конкурентних позицій кожної країни на світовій арені. У свою чергу достатній рівень капіталу зумовлений таким:

— достатній рівень капіталу є ключовим елементом довіри до банківської системи, а отже і до національної грошової одиниці;

— висококапіталізовані банки ефективніше перерозподіляють ресурси в економіці за рахунок економії на масштабах (економії втрат);

— достатній рівень капіталу для банку є головним фактором його конкурентоспроможності та фінансової стійкості;

— банки з високим рівнем капіталу мають значні інвестиційні можливості.

За останні роки у більшості розвинених країн, а також у країнах рівень економічного розвитку яких значно поступається, спостерігалися системні банківські кризи, що у свою чергу призводили до різкого погіршення як макроекономічної (спад виробництва, інфляція, падіння курсу національної валюти) так і соціально-економічної ситуації (ріст безробіття, посилення майнового розшарування населення). Слід при цьому зауважити, що у більшості випадків ці кризи стали наслідком прогалин у системі банківського регулювання та нагляду, а особливо у питаннях, які стосуються достатності капіталу банків

Хоча в Україні до останнього часу існувала тенденція зростання банківського капіталу, його розмір все ж досить низький у порівнянні з розвинутими країнами Заходу, США, а також СНД [2]. Динаміку приросту банківського капіталу в Україні зображено на рис. 1.

Аналізуючи дані рис. 1, можна стверджувати, що банківська система України до 2009 року характеризувалася постійним темпом зростання банківського капіталу, слід при цьому зазначити, що це було викликано в першу чергу значною інфляцією проте вже в 2010 році, розмір банківського капіталу скоротився більше, ніж на 4 млрд грн або на 3,4 %. Крім цього, темпи приросту банківського капіталу мають нерегулярний характер, що робить неможливим його прогнозування на майбутнє.

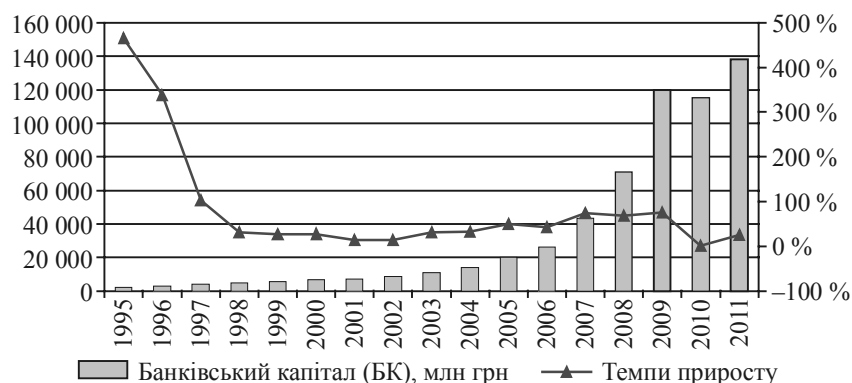

Рис. 1. Динаміка приросту банківського капіталу в Україні протягом 1995—2011 рр. [5]

Ключовим індикатором, який традиційно використовують при оцінці рівня капіталізації банків у макророзрізі, є відношення банківського капіталу до ВВП. Розрахунок рівня капіталізації банківського сектора в Україні з урахуванням особливостей розвитку економіки на сучасному етапі відобразимо у табл. 1

РІВЕНЬ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В УКРАЇНІ

Показник	Періоди дослідження						
	01.2004	01.2005	01.2006	01.2007	01.2008	01.2009	01.2010
Валовий внутрішній продукт (ВВП), млн грн	267 344	345 113	441 452	537 667	948 056	913 345	1 094 607
Темп зростання, %	118	129	128	122	176	96	119
Власний капітал, млн грн	12 882	18 420	25 445	42 526	69 578	119 263	115 175
Темп зростання, %	129	143	138	167	163	171	96
Частка власного капіталу у ВВП держави, %	4,81	5,34	5,77	7,91	7,34	13,05	10,52
Статутний капітал банків, млн грн	6 003	8 116	11 605	26 266	42 873	82 454	119 189
Темп зростання, %	121	135	143	226	163	192	144
Частка статутного капіталу у ВВП держави, %	2,24	2,35	2,62	4,88	4,52	9,02	10,88
Регулятивний капітал банків, млн грн	13 274	18 188	26 373	41 148	72 265	123 066	135 802
Темп зростання, %	131	137	145	156	175	170	110
Частка регулятивного капіталу у ВВП держави, %	4,96	5,27	5,97	7,65	7,62	13,47	12,4

Джерело: [5].

Так, протягом 2004—2008 рр. спостерігалось постійне збільшення розміру ВВП та власного капіталу банків, відповідно відношення між цими показниками в середньому складало 5—7 %, що вважається нормальним показником для обслуговування виробничого циклу держави, але при цьому не варто забувати, що даний результат пояснюється досить низьким рівнем ВВП, який формувался в умовах тривалої стагнації української економіки. Адекватність темпів зростання банківського капіталу зростанню ВВП, з одного боку, є позитивним фактором, але, з іншого, для банківської системи, що має на меті інтеграцію до європейського фінансового простору як обсяги, так і темпи збільшення банківського капіталу, вочевидь недостатні.

Під час фінансової кризи у 2009 році даний показник зріс до рівня 13 %, такий результат був досягнуто за рахунок різкого скорочення ВВП держави та нарощенням власного капіталу банками з метою уникнення ризиків пов'язаних з несприятливою економічною ситуацією та масовими відтоками депозитів населення. Абсолютні показники свідчать, що в Україні потрібно ще нарощувати капітал для того, щоб забезпечувати належною мірою фінансування економічного зростання. На одного громадянина України в еквіваленті припадає банківського капіталу менше 100 дол. США, при цьому у сусідніх Росії і Польщі 132 і 230 відповідно, а в розвинених країнах цей показник перевищує 1000 дол. [2].

Важливим показником капіталізації банківської системи є показник адекватності регулятивного капіталу (показник достатності капіталу), що характеризує здатність банку покривати свої витрати (нормативне значення даного показника 10 %, відповідно на 1 грн активів повинно припадати не менше 10 копійок капіталу) Скориставшись даними офіційного сайту НБУ, проведемо аналіз показників адекватності капіталу (табл. 2).

Таблиця 2

АДЕКВАТНІСТЬ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ У 2005—2011 РР.

Показник	01.2005	01.2006	01.2007	01.2008	01.2009	01.2010	01.2011
Адекватність регулятивного капіталу, %	16,81	14,95	14,19	13,92	14,01	18,08	20,83

Джерело: [5].

Незважаючи на те, що, норматив даного показника не був порушений у жодному з аналізованих періодів, слід відмітити, що протягом 2005—2008 рр. спостерігалась зменшення даного показника і тільки з настанням фінансово-економічної кризи в країні, усвідомивши всю небезпеку агресивного нарощення кредитного портфелю активних операцій, банки почали нарощувати розмір власного капіталу для того, щоб протистояти наслідкам кризи у банківській системі.

Світова фінансова криза, яка розпочалася у 2004 році, внесла свої корективи у регулювання банківської діяльності. Сьогодні в Україні, як і у світі в цілому, склалась сприятлива ситуація щодо вироблення нової стратегії творення національної банківської системи та відновлення довіри суспільства до неї. Так, у 2010 році Базельським комітетом з питань банківського нагляду було розроблено пакет реформ, який отримав назву Базель III. Головною метою запропонованих в Угоді про капітал змін, які відповідають принципам Базеля III, є підвищення якості та удосконалення структури банківського капіталу, розширення практики покриття ризиків капіталом і стимулювання заходів щодо створення його резервних запасів. Одним з основних нововведень стало істотне підвищення вимог до форми капіталу першого рівня. В результаті, основний капітал згідно нових вимог повинен утримувати перевищувати додатковий. Посилені вимоги до достатності капіталу першого рівня можуть стати потужним стимулом до зміни власної стратегії розвитку банків. Тобто, банки самостійно вирішуватимуть, яким чином нарощувати капітал, обираючи при цьому як інтенсивний шлях розвитку (активне залучення капіталу на фінансових ринках) отримуючи при цьому певні конкурентні переваги, так і екстенсивний шлях (зниження виплат дивідендів і бонусів керівництву та працівникам).

Для обмеження банків від надмірних ризиків, Базельським комітетом був встановлений новий розмір коефіцієнта левериджу (відношення обсягу позичених коштів до власних) на рівні 3 %. Крім цього були впроваджені «буфери» для підтримки достатності капіталу (буфер збереження капіталу та контрциклічний буфер). Метою запровадження цих показників є забезпечення банків можливістю підтримувати рівень капіталу під час значних спадів економіки. Так, для всіх банків буде встановлено мінімальну вимогу щодо відношення рівня акціонерного (власного) капіталу до активів зважених за ризиком на рівні 4,5 %. Під час виникнення стресових ситуацій або криз, рівень власного капіталу може зменшуватися, щоб запобігти цьому впроваджується «буфер збереження капіталу» Розмір буфера складає 2,5 % від активів зважених на ризик. Наглядові органи допускати зменшення достатності капіталу банків, але в межах буфера збереження капіталу.

Аналізуючи рис. 2 можна стверджувати, що до цього часу банки так і не змогли скоротити відставання темпів зростання капіталу від темпів зростання активів і зобов'язань банку. Неадекватність зростання активів і капіталу найчіткіше простежується в найбільших і середніх банках, при цьому цим двом групам належить майже 60 % сукупних активів (значна частина яких є проблемними) і більше 50 % власного капіталу всіх банків України. Це говорить про те, що банки у своїй діяльності проводили кредитну політику, яка була спрямована на максимізацію прибутків, а не на уникнення ризиків пов'язаних із поверненням розміщених позичок.

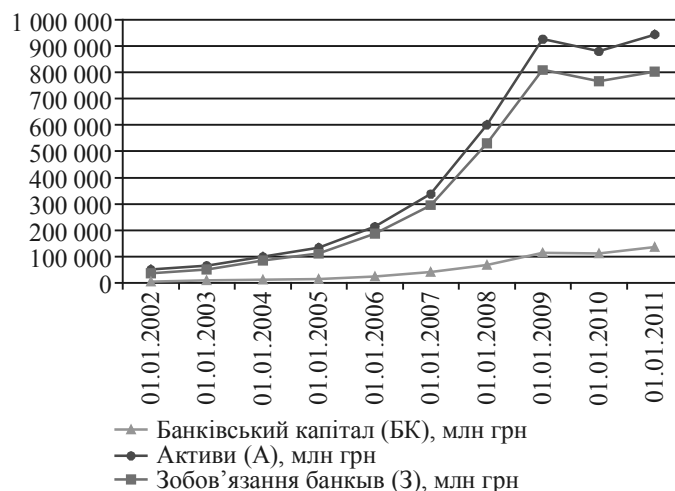

Рис. 2. Динаміка зростання деяких показників банківської системи

Про покращення якості капіталу говорить ріст статутного капіталу у структурі власного капіталу банку та зниження (хоча й незначне) частки переоцінки основних засобів, як один з найширшого використовуваних способів для «надування» банківського капіталу (рис. 3). Проте слід зазначити, що результати поточного року склали -22,2 %, що говорить про те, що банкам ще дуже складно відновлювати свою діяльність в умовах нестабільної економіки та значних коливань фінансових ринків.

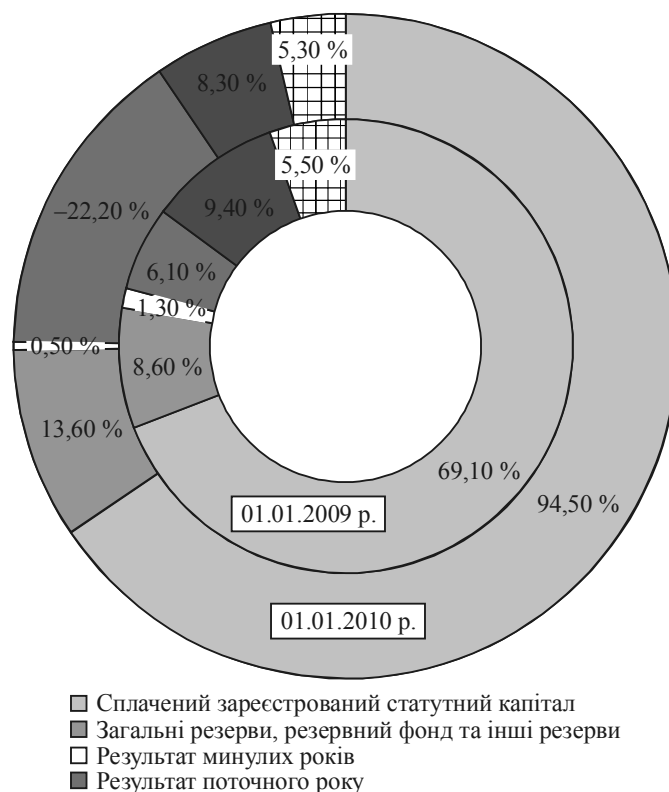

Рис. 3. Структура власного капіталу на 01.01.2009 р. та 01.01.2010 р.

Варто відзначити, що протягом I кварталу 2011 року 13 банків збільшили статутний капітал на загальну суму 1,08 млрд грн (табл. 2). Серед них слід виділити ВІЕЙБІ БАНК, який наростив статутний капітал більш ніж на 0,5 млрд грн, до 1248,62 млн грн. Також, деякі банки наростили статутний капітал з метою виконання вимог, щодо мінімального розміру статутного капіталу (120 млн грн). При цьому слід підкреслити, що на кінець I кварталу 2011 року 69 банків із 176 діючих (39,2 %) не виконували дану вимогу. Слід також відмітити, що з першої групи банків за розміром активів жоден банк не збільшував статутний капітал, на нашу думку така ситуація може свідчити про те, що банки I групи достатньо капіталізовані і на даний момент не потребують додаткового інвестування в статутний капітал на відміну від банків 2, 3 та 4 групи. У підсумку, можна говорити про те, що банки продовжують нарощувати власний капітал як за рахунок вітчизняних, так і закордонних інвесторів, що дасть можливість розширити обсяги кредитування національної економіки.

Таблиця 3

БАНКИ, ЯКІ ПРОТЯГОМ I КВАРТАЛУ 2011 Р. ЗБІЛЬШУВАЛИ СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ, МЛН ГРН

Група до якої належить банк за розміром активів	Назва банку	01.01.2011	01.04.2011	Різниця
2	УНІВЕРСАЛ БАНК	1 141,71	1 152,67	10,96
2	ВІЕЙБІ БАНК	698,62	1 248,62	550,00
3	ПРЕУС БАНК МКБ	742,09	842,79	100,70
3	ІНДУСТРІАЛБАНК	560,67	607,81	47,13
4	БАНК 3/4	75,00	185,00	110,00
4	БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ	195,00	250,00	55,00
4	«ДЕМАРК»	156,00	176,00	20,00
4	УКРГАЗПРОМБАНК	41,40	82,80	41,40
4	ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ	110,00	210,00	100,00
4	ІННЕСТБАНК	55,28	69,28	14,00
4	МОТОРБАНК	110,00	120,00	10,00
4	«СТОЛИЧНИЙ»	77,34	87,34	10,00
4	УКРБУДІНВЕСТБАНК	75,77	91,85	16,08

Джерело: [4].

Аналізуючи ситуацію, яка склалася у банківському секторі України, слід відзначити, що має місце незбалансованість, яка спостерігається у темпах нарощення банківського капіталу, активів і зобов'язань. Протягом останніх років ситуація дещо змінилася, але про суттєве її покращення говорити зарано. Для вітчизняної банківської системи важливим є дотримання угоди про капітал банків, підписаної членами Базельського комітету, яка містить міжнародні правила регулювання достатності банківського капіталу й рекомендована всім країнам із ринковою економікою. Інтеграція України з міжнародним фінансовим простором зумовлює необхідність поступового впровадження у вітчизняних банках рекомендацій Базельської угоди (Базель II), а згодом і Базель III. Проблеми нарощення капіталу вітчизняними банками на тлі зростання національної економіки можуть спричинити недотримання банками вищезазначених рекомендацій.

Слід також відмітити дії НБУ, які були спрямовані на підвищення загального рівня капіталізації банківської системи. Зокрема, 09.06.2010 р. була прийнята Постанова НБУ №273, яка передбачає збільшення мінімального розміру регулятивного капіталу банків до 120 млн грн, відповідно банки, регулятивний капітал яких є меншим ніж установлений Положенням №273, для збереження права на здійснення окремих операцій мають до 01.01.2012 р. збільшити регулятивний капітал до змінених розмірів [2].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в тих умовах, у яких на сьогодні опинилась банківська система України, найоптимальнішим шляхом зростання рівня капіталізації банків є збільшення показника адекватності капіталу через консолідацію банківської системи України. Цей напрямок передбачає створення банківських об'єднань і злиття банків у фінансові, банківські холдингові групи або корпорації. Проте це не можливо зробити без відповідних заходів з боку НБУ та Уряду держави.

Література

1. *Неізвестна О. В.* Рівень капіталізації банківського сектора в Україні: проблеми та шляхи вирішення / О. В. Неізвестна, М. І. Овсяннік // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. — 2009. — № 2(18). — С. 80—85.
2. *Чорна О. Є.* Капіталізація банківської системи як механізм підвищення темпів економічного зростання країни / О. Є. Чорна, А. В. Атаманцева // Європейський вектор економічного розвитку. — 2010. — № 1(8). — С. 235—240.
3. *Мищенко В., Незнамова А.* Базель III нові підходи до регулювання банківського сектору // Вісник Національного банку України. — 2011. — № 1. — С. 4—12.
4. Аналітичний огляд банківської системи України за I квартал 2011 року// www.rurik.com.ua
5. Національний банк України. Офіційний сайт. — www.bank.gov.ua

Статтю подано до редакції 21.05.11 р.

УДК: 336.1

О. М. Юркевич, канд. екон. наук,
доцент кафедри банківських інвестицій,

С. І. Дорошенко,
магістрант кредитно-економічного факультету,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

О. І. Дорошенко,
студент товарознавчо-комерційного факультету,
Львівська комерційна академія

ГЕОГРАФІЯ БІРЖ УКРАЇНСЬКИХ ІРО

У статті розглянуто критерії вибору біржі для здійснення ІРО, аналіз первинних публічних розміщень українських компаній на міжнародних фондових біржах та альтернативні платформи для розширення географії розміщень українських емітентів.

Ключові слова: ІРО, фондова біржа, емітент, міжнародний ринок капіталу, фондовий ринок.

В статье рассмотрены критерии выбора биржи для осуществления IPO, анализ первичных публичных размещений украинских компаний на международных фондовых биржах и альтернативные платформы для расширения географии размещений украинских эмитентов.